

Tswana religious ideas and practices

pp. 1-9

~~Index ke ga Detsoana~~

K32/22

7/22

299 (24)

index 10 5 1/2

Bailey Mogorosi

13674 Amilton Road, Batho location, Bloemfontein

28 Tswana (Religion) (Kodomo)

JUN 1938

Mōea ka tlhatlhobō e kgolo le go tlhaloganya ha modimo o le gone, mōea o bidisa ka maina a a jaana: gatae ke mōea, botshelo, tlhaloganya, kgapolo kgotsa kelelelo. Ha motho a tsalaa, o tla ana le mōea gone a tshela. Motho ga a kake a tshela ha a sena mōea gone e le ana botshelo fosa motho. Motho ana le mōea o le mangopshela. Mōea ke mōea hela jaaka leina jo ana le ntae, me eseng oo hokang go sa itšioe mo o tšiang le mo o sang. Me o ntae jalo jaaka motho. Mōea o tsena mo nameng ea motho ha a sena a tsalaa. Ha motho a robetse, o ba a fapologa mmole o gagae le gone mōea o gagae o ikhufae mo go ahangeng. Ka ga moo, mōea go o tlogela mmole ha motho a robetse. Mōea o tlogela nama ha nako e motho o shoang ka eona. Mōea o lōng ibile o bua. Ditshupō tsa ga leina le go bōna ga ome ke tae: O tla o bonae ditšong. Me ke gantantae tlhatlhobō mōea o ntae o tla mo bathung me o bua le oone ba o bōna ka matlhō le gone ba utloa se o se buang. Me o ntae jaaka ha motho eo o shuleng o ntae. Mōea o motho ga a kake o tsena mo pholoholong. Diphōlohōlō, majē le ditlhare le tšotho tae di sa tšikinnyegeng ga di na mōea. Diphōlohōlō tsone di na le mōea o eleng o tsone hela eseng oo tshelang le ha e shule. Mōea o motho o ntae o tshela le ha motho a shule. O la kea modimo o iseng gone gone o seka o kgara kgatshaga mo bathung. Me e le mōea e e sa shoang. Batho ga ba bone mōea ea tsone le gone ga ba bui le eona. Mōea ga o na nama, ke gone ka ga moo ga o kake o ja, ga o nae. Ha motho o shule, mōea o gagae ga o itšioe ke ope le gone ga o hiwi ke ope dija

1938

2.

K 32/22

2

299

He moea o tsamaile, ga o lone se se diragaleng mo lehatching ilile
 ga o tlhole o itse ka ga sepe sa lehatshe. Moshoi ga a ikitse ha a
 shule moea ga o itse go ka kgotsa le ha lana la moshoi la shotloa
 kgotsa la se dire jaaka ha a ne a rata. Moshoi eo mongoe o tle tlho-
 ke boiketlo ha eba se o ileng a se bua ha a shoa se sa diror. Jalo
 me a tle ka selopego sa motho me a lui le eo o tllileng mo go ene.
 Jaanong ha a rena go bua, a nyelele mo ponong ea matlho. Ha o
 tla mo mothung, otla ka oxi ga o tle mmele oa motho eo mongoe. Meoa
 e ea golō go le gongoe, me mo e eang gone go bonoe ke bathidi. E ea
 koa tlhatshe # ga lehatshe ~~koa thoko go~~ leatle. Me la tshela mona
 te. Ba bangoe ba tshela bashula ba mo lehiking ja poitshogo
 ka ga ditiro tsa lone tsa di moshoe tse ba di dirileng ha ba sale mo
 lehatching. Empa ga ise e nne lobehelelo jaa meoa e, gonne e tlaa
 boela e bozedisa nameng e ntsha gape mme tšosisa me la ba motema
 ba peoa lotshela me la ba sa siamang ba walthaiwa ka ga
 bashula jaa lone. Meoa ea musea e ea koa matsheng a ma talana kae e
 hohang teng jaaka laengele. Ea lana le eona e ea kong ea musea
 e eang, le ea mawelana hela jalo. Moea oa motho eo o sa rupang
 le ong o ntsho o ea ko oa batho ba bangoe e eang gone. Ha mosadi
 a shule a ise a gololoe kgotsa a na le nana oa losa, moea oa gaga
 e o ea teng koa oa la bangoe e eang. Ha motho a tsenoe kgotsa a le
 seramella, moea oa gagae o ntse o ea koa go ea lotlho e eang gone...
 Moea oa seelule o ea tatlhegong le lehiking. Ea batho ba ba
 shuleng mo ntong ea kails. Ea batho ba betiloong ke metai ea
 koa sotlho e eang gone. Ea batho ba ba shuleng le eona e ea la ba
 shuleng

299

3

K32/22

3

shuleng e nang gone faaka go boletsoe. Ea batho ba ba sa hitlhoang
 aentle le eona e ea kwa tulong ea e e kwa logageng. Moea oa
 kgai o ea thabong ea seo ea badimo. Ba batho ba ba sa tlologang
 le one o ea ho galong gale gongae hela le oa dikgosi. Ba balala le
 one hela jalo. Moshoi ga a batle sepe ha a shule, le gone ga go
 hitlhoae sepe le ena. Le ha e le dimpho ga a di neae. E, eomong-
~~so~~ o tla a tshoenye batho, me go saise sengoe kwa lebitleng ja gagae,
 me hong a se ke a tlhole e tshoenye.

Kelametsa ea bagalogob. Betseana ba re: bashoi ke badimo ba lone ba ba
 ba naeang matlhōgōnōlō le go ~~le~~ ainetetsa mo dikotsing. Le gone ba ba
 thusa le mo go dirong ditiro tse di kgolo. Le ha pula e sa ne e kopisa
 mo go bone. Me badimo ba bangoe le ba bangoe ba etae di khutsona
 tse bone tlhōkō hela. Me ha motho a dira ditiro tse di mashoe tse ba sa
 di rateng, lae mo tlogela ba mo hularele. Me ba tle mo go ena mo
 tlong, me ba mo omanye. Kgataa ha a bobola ba tle mo go ene mme
 ba mo omanye ka ga tse o di dirileng. Le gone ba mo laele seo
 tshoanetseng go se dira. Go tlo go lemogoe gore badimo ba galehile
 ka go tlhoka matlhōgōnōlō le go se siamela ke dilō tse o di dirang.
 Me ha o sa kwa ngakung, e go bolelele gore ke badimo ba gago b-ba
 go hulareteng. Me hong, motho a tlhabe nku e tshoee e e senang
 mmala me a tlhape ka moshang oa lone. Kama ea eone e jee ke
 lannanyana le basadnyana, le gone marapo a lone a seke a rojoe.
 le mo kō o seke o jee, jaanong go kgatshoae ntlo ka moshang o.
 Leha pula e sa ne go isioa kgomo kwa logageng ja badimo, mme
 go ea lannanyana ~~le~~ basadnyana, ke gone batho ba ba

Touna!

tonna hela ba ba ntshaga ba ee. Me ha ba hitlha kwa logageng,
 ba hitlha bare: Modimo o o sa lonoeng re a go rapela,
 re utloele botlhoko re banab'a gago.
 Badimo ba rona re rapeleng,
 re kopeleng pula, re tlhoka pula.
 Rra mmoloki modimo oa logaga.
 Re tlele mo go aena re kopa pula.

me jaanong logaga le dumé, me go tsoe kgomo e, e isioe ke
 banna ba ba golo kwa melomung oa logaga. Jaanong go
 tshelae lojaloa mo kgorong ea logaga go tshamaiso. Me jaanong
 pula e re. Me ke ene thapela ea bone. Me kgomo eo e thogeloe
 e seka e tsoe ke ope e be e shoe ke botsohe hela. Basadi le
 banna ba ba ntshaga ba e kwa thapelong ea pula. Ka isa
 ntoeng mongae le mongae o kopa badimo ba gago gore ba mo sireletse
 mo diphatseng. O ba litaa ka maina lo rragoe rragoe ba ba
 shuleng me a ba litaa ka go rulagana ga logolo joo bone. A re
 ba mo hemele. Me le mo kotsing o ba kopa jalo. Mosadi ha a
 pitlagane, o rapela lo mmagoe mogolo le lo rragoe mogolo. Monna
 le ene hela jalo. Badimo ba ba rapela hela botlhe. le gale ga go
 kopiso dile tsothe tsothe mo go bone. Mabilla ga a disioe le ha
 e le go o idioa ope go ha ea kwa go ~~me~~ ^{one} Me legale a ntae a gopola
 ka monna a a shoe me a na le pitaa ea pula, e tsoa ke ngoana oa ga
 goe eo motonna oa mosimane me a e bee mo motaing. le marumo a gago
 a tlhabano a a bea me e re ha ntoa e tla go nne le metho eo opele
 kgale me a etele pele ka lerumo le thebe tseo gore a tle a ba hemele.
 Badimo!

5.

299

K32/22

5

Badimo ba tle ba dire gore dikaletso tsa bone di lemogae gonne ha di sa
 tsoe jaa ka ba rata, motho o tle a tsoe ke nako ke kgotso a lone ditore
 'e di mashoe tse di mo siisang, losigohaa robeire mme a va bona mo
 song. Me e re ha sena go lemogoa ha a na le badimo, a nee senge sa
 bone me a hole. Ga ba ke ba ithophela kgae ntshale ha e le go bolela leina
 sa ngoana ha a bone. E, ka nako re nqa ea re ha ngoana a tsoe, ba tle
 ka tere mo go rra-ngoana kgotso mongoe oa lelapa, me ^{ba} mo re bare
 a bolele gore leina ja ngoana e ke mang. Ga ba ke ba etela ope
 ka setshoano sa dinoga kgotso sa kgomo. Badimo ba mo taolong ea modimo
 me ha ba tle, mo mtshiding ba be le romiloe ke modimo o o ba
 busang, jaa ka le rona ba ba tshelelang re busisa ke one. Me le ha ba
 emela batho (bana) ba lone mo diphatseng, ga ba lemogae thata gonne
 ba le mo sephiring sa modimo mme ba itsoe ke one hula mo ba leng
 gone. le gone ga ke ba tle mo ponatshegong ea mathe a batho bothe
 le gone ga ba ke ba bonea ke ope ha ba tle mo go sena ha o bobola.
 Ka ga mo go go na kemogelo ope pele ga lone gonne ba tle mo borokong
 kgotso ha o le mo gae ga laho le lobhelō.

Modimo o mogolo. Leha Betsaana ba na le modimo e e leng, badimo, me
 ba e bitse "Modimo"; gase gore ba e dirile gore ke e e la lopileng.
 Modimo one ke o o re lopileng batho o itae o itsoe ha o be gone.
 Le gone go na le kitso e kgole mo betsoaneng e leng rona batho bala
 ntsho, gore modimo o gone o o re lopileng. Ke Rra-mmoleki monna
 o o koi thabeng magodimong. Le ha go no go tse modimo oa lega-
 ga rapela oa gago. Modimo o oa legaga gase one mmopi oa dile
 ibile ga se ene Mogodimodimo. Modimo tota ke o o magodimong.

Oo laelang dilō tlotlhe, oo nesang pula, o o beletsang batho ditirō tse di mashoe gonwe le bana ba belidisa go ikana ka leina ja one. Rona Betsoana, ga re se ke re tloke go itse modimo ka re re re ntee re sa rate dilō tra boshula, pasha boaha, bogodu, boloi, mma, maaka, le tse dingae. legone re re re hitlha motho re mo shebisi-tse koa bophirima, me re mo botamisa gore a tle a tlogi ka borako ha ka bashai ka tloga.

Mea e mengae e seng mea ea Bagolane. Gona le medingoana e e dulang mo- lego sehgoeng oo bidisoang sehgoa ethgoedi. O dula mo sehgoeng, me gatae ke o o mashoe ga o bonae. Me o tshosa batho ibile o tshela bohgope mo bathung. Empa ga go se o thilong a o lona. Empa go bolela bagologo- lo ba re ke mea ea badimane e e lathegileng. Gake go na le mea e e mashoe e e kgerakgaleheng me gatae ke e mma. Ke e e sa itsoeng gore e dula ka, mme e ntasa batho ka ^{mbuy} oo hisang, e tshosa batho ka molelō, le ka go dira moshumō oo tshale- gang, me ha motho a sia, o mo gagoleli diaparō. Me mea e, e tle bonae e le mo selopengong sa motho, kgomo, ontša, katshe le molelō. Me e kolopa batho ka maji le ka math matlhare me motho eo a bobole gongoe a shoe. Me ha motho a e lona etla mo go ena a seke a sia. A khumole setlhare se bonōlō me a se tlhame ha hatshe a itse metsoe ea shone koa godimo me dibala di shebe koa tlhatshe. Hong se eme, me mea o o seke o mo dire sepe. Gongoe motho a re go one, ga ke oa gago ntlogela Satan ga ke go itse mme o thiloge, o nyelele. Me e mengae mea e ruia ka baloi. Me ka dire di kgakgamatsō tse di kgole ka go buia ma bitla ka cone le go thulametsa batho me ba sa-
 bonae.

bonae ke ope, le gone la tšhoava ditšhoene le dipitrahgalo mo meting.
 Gona ^{le}koa go no go tlo go ilelece batho go ea gone ka ntšha ea gone
 gone le medingoana kgotse badimo gone hi la sa batheng
 gone go ee bana kgotse batho ba la sa siaraang le ba ebe
 ba la bolotrana gone. Gonne ka la ea gone ga la tšhole la
 boea gapê. Jesha koo e kōkomole, le mahelo a mangoe a e
 itaeng. Mone mahelo a a eteoa ke dingetshela le la itaeng go
 buisana le medimo, jaaka mathogela. Le gone batho la ba eang
 kong dinokeng le madibeng, ba ea ka go o ea go tšea ditšhane
 'me ha la sa ee ka tabiamō, ga la tšhole la boea gapê.
 Gongoe meoa e eteoa ka go ea go kōna thushōfela, enpa ha
 motho eo a sa kake a rōka bashai la ga gabō lotše, o tšhōka
 thushō. le gone o seka oa dora boaka ka o ea gone.

meoa ee mashoe le thata ee cone e ea tšhabega.

Gona le meoa o mashoe o bidhoang meoa oa badimo. Me o tlo o
 tšhasele bana 'me ba tšenoa ke ditšhaba la ntae ba atira gosia
 bare la tōna dilo di la leleka kgotse selo se se tšhabegang setla
 mo go bone. 'Me ha tšene ngoana, a tšhane tšogō a tšenoa.
 me gotse meoa o o tšitšoe ke go buoa buoa dilo ke di mashoe
 le gone gotse ke meoa sa badimona e mo tramallang. Jaamong
 go kgethoe tšatšhabadimo me a tšhapisioe ka cone a be a kuli-
 diea ka lephegoana, mme a hale ka badimo ba mo tlogetse
 badimo ba, ba leleka gone la tlogi mo mathung. Ka motho e
 tšhapisioe, o kgatšhioa ka meti a a hisang mo mminding le na
 tšhogong. Me go toe: A badimo ba tšoe ba tramae ba ee
 koo.

299

8.

K32|22

8

koa ba tsoang teng ba tlogele ngoana eo.
meoa le dithata mo dilong. Gona le gone thata e e sa itsoeng ke
 batho ba la^{ngoe} gone ke e e tsoang kae e e dirwang ke baloi
 ba ba ithutiteng go divisa meoa e e sa itsoeng go re ba e longae
 kae, me e le ea ho dimona hela. Ba tle ba hetole nta, me ba e
 dire pitse kgotsa sefofane; me ba palame ba e koa kgakala koa
 le pitse ea + tota e se kakeng ea ea gone. ke gone ba rone meradi
 si kgotsa tshoene gone di ee go lula mathe a batho losigo; me di lula
 jaaka motho me le selopiso e ke sa motho. Ba hetole letlhokoa ja
 boyang gone e nne noga ee phabegang, ee shumang. Me dile tse
 ga di na tiro eke mo go bone, ha e se go lala hela le go senya dile
 tsa batho ba bangae. Me bone laa di buisa me di itse go lula.
 Basotho bone ba itae go itira tladi ea motho; me ba hobe koa godimo
 ba tshotele sepele le lerumō. Gape ba tsele molelo le metsi; me ba ba
 tshela metsi a mo sefeng, go nne jaaka eke pula e kgolo ea na. Ke
 motho eo a kgae molelo, a dire legadima me go thungga ga
 molelo go thungga jaaka ga lere kgotsa tladi. Mme ha a holoaga
 a rime motho ka sepele a mmolae. Gape ba itae go lopa thote
 thokolosi ka borotho ffa: mabele a sekgaa; me e nne jaaka motho
 eo mo khutrame, e lalae batho. Dile tse ke boamarusi di gone.
Medivō (Meletlō). Gona le medivō kgotsa meletlō e e tle e dire ha
 kgae e vogilge, me gotae go apectrae kgae e ntsha gone tlala e oa
 ea nna gone. le medivō oa ngoaga e ntsha ha e dumedisisa.
Ilhapishō. Ilhapishō e e gone ke ha motho a shactrae ke batho
 kgotsa go tsoa go hitlhoa moshoi. Ke motho a shactrae ke batho

299

9. *

K32/22

9*

o tllhapisioa ke rragoe. Ka rragoe a shule, o tllhapisioa ke la ga
 bene rragoe (ramogoloagoe kgotla ranoanasegae). Ego tllhatloa
 ngaha, me e tllhabe nku e mo tllhapise ka moshoangoa eone le
 moaiama le ditllhatshana tse dingoe tse dingaha di sa vateng
 di ka itsioe. Ka go tsoa go bitlhoa motho, gone go tllhapisa ka
 metri hela. Ka tlladi e utlile motse, legone go hatloa ngaha
 me e tllhapise ka ditllhatshana tse e di kopantseng le moshoang.
 Ka motho a sa tllhapisioe dihehi tse, o tsema ke sehihi: obolaa
 ke dilō, o tllhageloa ke dikota le go tllhoka le tllhōgōnōlō. Ka tlladi
 e lolailē selō, ga se jee go ise go hatloa ngaha me ea phēkōla
 nama e le golō ka tlladi e nteileng gone. Empe menapelo e sa
 dinisioe hela. Mo nyalongga go na tivisho epe ea dilō tse.
 Me e gone legale gone go tllhadi ngaha mme e phēkole motse le
 monyedi le monyadisa le dikala tsa gagae. Me badimo ga ba
 elililoe.

end s 299